3 ta' April, 1964.

Imħallfin:

Is-S.T.O. Prof. Sir Anthony J. Mamo, O.B.E., C.St.J., Q.C., B.A., LL.D., President

Onor. T. Gouder, LL.D.

Onor. J. Flores, B.L.Can., LL.D.

Maria Stella xebba Gili

versus

Avukat Dottor Joseph Desira Buttigieg, ne.

Lokazzjoni — Riparazzjonijiet mis-Sid — Artikoli 1630 u 1632 Kodiċi Ċivili.

Il-lokatur jista' jiġi kostrett li jagħmel tiswijiet li jinkombu lilu jekk ma jagħmilhomx minn jeddu. Fil-Kodiċi tagħna hemm preskritta proċedura speċjali fil-materja u din hija appuntu dik li tinsab indikata fl-art. 1630 u 1632.

In-nuqqas tal-formalitajiet stabbiliti fl-imsemmija artikoli, jipprivaw lill-konduttur mill-vantaġġi lilu akkordati b'dawk l-artikoli, imma ma jiṡtelfux ta' bilfors ħlief dawk il-beneficii.

Il-Qorti:— Rat l-att taċ-ċitazzjoni quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili tal-Maestà Tagħha r-Reġina li bih l-attriċi, peress li hi tikri mill-konvenut fil-kwalità premessa l-fond numru 229, Prince of Wales Road, Sliema, u peress li kif ġie ċertifikat mill-Perit u Arkitett Frank Grixti Soler it-taraġ tal-istess fond huma fi stat perikoluż u hemm bżonn urġenti li jiġu msewwija, talbet li l-konvenut fil-kwalità tiegħu premessa jiġi kkundannat jagħmel ir-riparazzjonijiet meħtieġa, li huma ta' natura urġenti, fit-taraġ tal-fond numru 229, Prince of Waltes Road, Sliema.

u ts-saqaf tal-kamra superjuri tal-istess fond, b'dan li jekk l-istess konvenut ma jagħmilx l-istess riparazzjonijiet l-attriċi tkun awtorizzata tagħmilhom a spejjeż tagħha, bl-ispejjeż.

Rat in-nota tal-eċċezzjonijiet tal-konvenut nomine li biha ssottometta (1) illi l-istat tat-taraġ tal-fond in kwistjoni huwa dovut prinċipalment għall-traskuraġni u użu abbusiv tal-attriċi u tal-familja; (2) illi, dwar l-allegati riparazzjonijiet meħtieġa fil-kamra superjuri tal-istess fond u tbiddil tat-travu perikoluż, hu qatt ma ġie avżat, jew mitlub, biex jagħmel ir-riparazzjonijiet talvolta meħtieġa; (3) mingħajr preġudizzju tal-premess, illi l-attriċi hija obbligata tagħmel ir-riparazzjonijiet kollha meħtieġa u okkorrenti fil-fond lilha mikri.

Rat is-sentenza mogħtija fl-erbatax (14) ta' Diċembru 1963, mil-Qorti fuq indikata li biha ġie dikjarat illi t-tieni talba, fin-nuqqas ta' att intepellatorju qabel il-kawża, ma setgħatx issir u kwindi l-istess Qorti astenit ruħha milli tieħu konjizzjoni tagħha, bl-ispejjeż kontra l-attriċi, salv li l-kawża titkompla fuq l-ewwel talba — wara li dik il-Qorti kkunsidrat.

Illi l-attriċi qegħda tagħmel dina l-kawża bħala nkwilina tal-fond "dequo", u in vista taċ-ċertifikat rilaxxjat mill-perit Frank Grixti Soler fis-sitta (6) ta' Mejju, 1963.

Illi jekk ir-riparazzjonijiet kienu ta' natura urġenti, l-attriċi messa għażlet il-proċedura indikata fl-art. 1632 tal-Kodiċi Ċivili, li jagħti lill-inkwilin id-dritt li jagħmel, bi spejjeż ta' sid il-kera, dawk it-tiswijiet li n-nuqqas jew id-dewmien tagħhom jista' jkun għalih ta' ħsara kbira u dana mingħajr ma jkunu jinħtieġu proċeduri bil-Qorti.

Illi, għalkemm ir-riparazzjonijiet ġew definiti bħala ta

natura urġenti mill-Perit Grixti Soler, ma jidhirx li dina l-urġenza hija hekk attwali u pressanti li jekk ma jsirux immedjatament hemm il-perikolu għall-inkolumità personali tal-inkwilin jew għall-istabilità tal-istess taraġ. In fatti dana ċ-ċertifikat ġie rilaxxjat mill-Perit fis-sitta (6) ta' Mejju, 1963; il-kawża ġiet introdotta fit-tmienja (8) ta' Awissu, 1963, u sadattant l-attriċi sal-lum ma ġibitx ebda lanjanza quddiem din il-Qorti dwar l-imminenza tal-perikolu allegat mill-perit.

Illi l-Qorti, diversament presjeduta, fid-digriet tagħha tat-tmienja (8) ta' Awissu, 1963, kienet ċaħdet it-talba tal-attriċi għat-trattazzjoni tal-kawża bl-urġenza għaliex ma rriżulta ebda perikolu immedjat a rigward tat-taraġ u tat-terran.

Illi la darba fil-fehma tal-Qorti r-riparazzjonijiet allegati mill-attriċi m'humiex ta' natura urġenti, il-proċedura adottata minnha permezz tal-azzjoni odjerna, m'hix korretta għal dak li jirrigwarda t-tieni talba għaliex ma jirriżultax li saret lis-sid il-preventiva interpellazzjoni b'att ġudizzjarju, rikjesta mill-art. 1630(1) tal-Kodiċi Ċivili.

Illi l-ħtieġa ta' dina l-interpellazzjoni tikkostitwixxi applikazzjoni tal-prinċipju sanċit mill-liġi għall-kostituzzjoni "in mora" f'materja ta' obbligazzjoni "di fare" (art. 1170 u 1173 Kodiċi Ċivili) u dana sabiex fil-każ ta' inadempiment il-kreditur ikun jista' jiġi awtorizzat jesegwiha huwa nnifsu a spejjeż tad-debitur, u ma tistax tkun pruvata ħlief bil-modi preskritti mill-liġi, dana r-rekwiżit huwa preskritt "ad substantiam" (Fadda, Ġurisprudenza Kod. Ċiv. It. art. 1223 numri 279, 383 u 386).

Illi r-raġuni ta' dina l-interpellazzjoni hija fondata fuq

il-konsiderazzjoni li l-kerrej ikun sejjer jiġi sostitwit f'dawk ir-riparazzjonijiet għal sid il-kera, u b'hekk ikun sejjer jottjeni l-esekuzzjoni forzusa tal-obbligi proprji tiegħu (ara Sent. P.A. "Carmelo Lungo vs Jane Ellul, et, 28 ta' April 1960);

Illi in vista tal-premessi konsiderazzjonijiet, il-konvenut, jekk jirriżultaw, jibqa' dejjem tenut jagħmel hu t-tiswijiet mitluba fl-ewwel talba, kif inhu obbligu tiegħu skond l-art. 1629(2) tal-Kodiċi Ċivili.

Rat in-nota ta' l-appell tal-attriċi u l-petizzjoni tagħha għar-revoka ta' l-imsemmija sentenza, bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-konvenut.

Rat ir-risposta tal-konvenut appellat li biha talab illi l-istess sentenza tiġi konfermata. bl-ispejjeż.

Ratt l-attijiet l-oħra kollha tal-kawża.

Semgħet lid-difensuri tal-kontendenti.

Ikkunsidrat:

Il-lokatur hu tenut, skond in-natura tal-kuntratt — billi in forza tiegħu hu jintrabat li jagħti lill-konduttur d-dgawdija tal-ħaġa lokata (art. 1615 (1), Kodiċi Ċivili) — li jżomm l-istess ħaġa fi stat li tkun tista' sservi għall-użu li għalih tkun ġiet lokata u dan għaż-żmien kollu tal-kuntratt (art. 1628 (b), u għalhekk, skond l-artikolu 1629 (2), ma tul l-istess kuntratt hu għandu jagħmel it-tiswijiet kollha ta' kull speċie li jsiru meħtieġa, eċċettwati r-riparazzjonijiet lokativi imsemmijin fl-artikolu 1045 li jinkombu lill-kunduttur kemm il-darba l-lokatur ma jkunx espressa-

ment obbliga ruħu anki għal dawn it-tiswijiet. Naturalment il-lokatur jista' jiġi konstrett li jagħmel l-imsemmijin tiswijiet li jinkombu lilu jekk ma jagħmillhomx min jeddu.

Fil-Kodiċi tagħna hemm preskritta proċedura speċjali fil-materja u din hija appuntu dik li tinsab indikata fl-artikoli 1630 u 1632; liema proċedura ma tinsabx la fil-Kodiċi Taljan u lanqas fil-Franċiż u dan qiegħed jiġi rilevat biex ikun jista' min issa jiġi notat illi t-tagħlim tal-kommentaturi ta' dawk il-kodiċijiet ma jistgħu jitfu ebda dawl dwar il-benefiċji, rimedji u vantaġġi li jinsabu kontemplati flimsemmijin artikoli tal-Kodiċi Tagħna.

Skond l-artikoli 1630 u 1632 jekk il-lokatur, imsejjaħ b'att ġudizzjarju, ma jagħmilx l-imsemmijin riparazzjonijiet li għalihom hu obbligat, il-kunduttur jista' jitlob, b'ċitazzjoni, li jiġi awtorizzat li jagħmilhom hu bi spejjeż tassid taħt dawk il-kondizzjonijiet illi l-Qorti jkun jidhrilha xierqa fiċ-ċirkostanzi u l-kerrej ikollu d-dritt li jżomm il-kera magħluq jew dak li jkun għad irid jagħlaq biex jitħallas lura ta' dawk l-ispejjeż, salvi d-drittijiet tiegħu għal kull somma ikbar fil-każ illi l-ispejjeż ikunu jeċċedu l-ammont tal-kera (art. 1630). Jekk, imbagħad, it-tiswijiet ikunu talment meħtieġa li n-nuqqas jew ir-ritard tagħhom ikun jista' jarreka dannu gravi lill-konduttur, dana jista' jagħmilhom hu bi spejjeż tal-lokatur mingħajr ebda proċedura ġudizzjarja u anki f'dan il-każ ikun jista' jżomm il-kera biex jitħallas lura ta' l-ispiża li jkun għamel kif intqal iktar 'il fuq b'dan, pero, f'dan il-każ, li huwa jgħarraf b'dan lil lokatur u jagħtih rapport ta' perit dwar l-urġenza u dwar id-dannu li jista' jirriżulta mid-dewmin u salv id-dritt tal-lokatur li jkompli hu t-tiswijiet li jkunu bdew.

Kif ingħad fis-sentenza ta' din il-Qorti mogħtija fil-

kawża "Vella-Grant" fl-erbgħa (4) ta' Jannar, 1867 (Coll. Vol. IV, p. 6.), ċitata fis-sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili in "Cremona-Mamo" (Vol. VIII, p. 861), l-inkwilin ma jistax jinvoka għav-vantaġġ tiegħu ebda wieħed mir-rimedji lilu akkordati fl-imsemmijin artikoli jekk ma jipproċedux konformement għad-dispost tagħhom billi josserva l-formalitajiet stabbiliti fl-istess artikoli.

Id-disposizzjoni kontenuta fl-artikolu 1633 ma tinteressax xejn lil kawża presenti l-għaliex hu manifest li l-attriċi, nonostante li kellha r-rapport ta' l-Arkitett u Inġinier Ċivili Frank Grixti Soler fis-sens li t-taraġ tal-fond kien tant logorat li kien diffiċli u perikuluż li wieħed jirfes fuqu u li għaldaqstant l-inkwilini kienu jinsabu f'perikulu kontinwu u kien għalhekk opportun li dak it-taraġ jiġi mmedjatament imsewwi, ma għażlitx li tinqeda bil-proċedura traċċjata fl-imsemmi artikolu.

L-ewwel Qorti, wara li osservat, fis-sentenza denunċjata, li jekk ir-riparazzjonijiet kienu ta' natura urġenti l-attriċi messa għażlet l-imsemmija proċedura, osservat ukoll li dik il-proċedura ma setgħatx tiġi segwita il-għaliex ma kienx jirriżulta li r-riparazzjonijiet kienu ta' natura urġenti hekk attwali u stringenti li jekk ma jsirux immedjatament ikun hemm perikolu għall-istabilità tat-taraġ u għall-inkolumita personali ta' l-inkwilini, u rriteniet, għal dak li jirrigwarda t-tieni talba — biex l-attriċi tiġi awtorizzata tagħmel hi r-riparazzjonijiet jekk il-konvenut, kundannat biex jagħmilhom, ma jagħmilhomx — li l-proċedura segwita mill-attriċi mhux korretta billi ma rriżultax li hi, qabel kienet sejħet b'att ġudizzjarju lil konvenut (lokatur) biex jagħmel it-tiswijiet skond dak li jingħid fl-artikolu 1630.

Però, lanqas ma jista' proprjament jingħad li l-attriċi

segwit il-proċedura traċċjata f'dana l-artikolu 1630 li jagħti lill-konduttur il-jedd li jitlob mill-ewwel u prinċipalment, b'ċitazzjoni tal-lokatur, li jiġi awtorizzat jagħmel hu, bi spejjeż tal-lokatur, ir-riparazzjonijiet li l-okatur ikun naqas jagħmel wara s-sejħa b'att ġudizzjarju fuq riferita u li jagħti wkoll lill-konduttur, meta jiġi mill-Qorti awtorizzat biex jagħmilhom, id-dritt li jżomm il-kera biex jottieni r-rimbors tan-nefqa. L-attriċi dawn il-benefiċji ma nvokathomx u ma talbithomx. Hija nveċi talbet prinċijalment li l-konvenut jiġi kundannat jagħmel hu, bi spejjeż tiegħu, ir-riparazzjoni msemmija fl-att ta' ċitazzjoni, u, subordinatament u għall-każ ta' l-inadempienza tiegħu skond il-kundanna, li tiġi awtorizzata tagħmel hija, bi spejjeż tiegħu, dak li hu jkun naqas jagħmel skond is-sentenza, biex l-istess sentenza tiġi eżegwita. F'dan il-każ is-sejħa b'att ġudizzjarju anterjuri għat-talba mhix neċessarja — għalkemm in-nuqqas tagħha jista', skond iċ-ċirkostanzi, jittieħed in kunsiderazzjoni fid-deċiżjoni ta' l-ispejjeż — il-għaliex dik is-sejħa kontemplata fl-artikolu 1930 hi neċessarja biex il-lokatur jiġi kostitwit in mora trattandosi ta' obbligazjoni "di fare", u hekk il-konduttur ikun jista' jiġi mogħti s-setgħa li jieħu l-ħsieb jagħmel hu r-riparazzjonijiet li l-lokatur kien naqas jagħmel, bil-vantaġġi kontemplati fl-istess artikolu, iġifieri bil-jedd li jitħallas lura billi jżomm il-kera u bid-dritt għar-riżarċiment tad-danni derivanti mir-ritard tal-lokatur li jagħmel ir-riparazzjonijiet skond l-artikolu 1631; u dana kollu, ħlief għall-jedd tar-rimbors mill-kera, anki, del resto, bl-applikazzjoni tal-prinċipji sanċiti fl-artikoli 1168, 1170 u 1173; mentri f'każ bħal dak presenti, ta' talba tal-kreditur għall-kundanna tad-debitur biex jesegwixxi l-obbligazzjoni, bit-talba subordinata — għall-każ lid-debitur ma jesegwix is-sentenza kundannatorja — għall-għoti tas-setgħa lill-kreditur li jeżegwiha huwa, id-debitur jiġi kostitwit in mora bl-egħluq taż-żmien li

skond l-artikolu 220 tal-Kodiċi tal-proċedura ċivili ikun ġi(stabbilit fis-sentenza.

Kif ġja aktar 'il fuq ġie rilevat, in-nuqqas tal-formalitajiet stabbiliti fl-imsemmijin artikoli 1630 u 1632 jippruvaw, iva, lil konduttur mill-vantaġġi lilu akkordati b'dawk l-artikoli, imma ma jtelfuhx ta' bilfors ħlief dawk il-benefiċji. Ta' din l-istess fehma jidher li kienet il- Prim'Awla tal-Qorti Ċivili meta tat is-sentenza fil-kawża "Camilleri-Zammit" fil-21 ta' April 1950 (Collez. Vol. XXXIV, parte II, paġ. 548 l-aħħar paragrafu, isfel).

Lill-konduttur, kwindi, li ma japprofittax mill-proċedura stabbilita fl-imsemmijin artikoli, jibqgħalu ċertament id-dritt li jitlob b'ċitazzjoni tal-lokatur il-kundanna ta' dana biex jagħmillu ir-riparazzjonijiet li lilu jinkombu, naturalment mingħajr dawk il-vantaġġi partikolari li kien ikollu kieku approfitta minn dik il-proċedura, u allura, skond l-imsemmi artikolu 220 tal-Kodiċi tal-proċedura ċivili, billi t-talba tkun għall-esekuzzjoni ta' fatt, fis-sentenza, jekk favorevoli għall-attur, jkollu jingħata żmien, skond iċ-ċirkostanzi, li fih il-konvenut ikollu jesegwixxi l-fatt u jkollu jingħad ukoll kif għandha tiġi esegwita s-sentenza fin-nuqqas ta' l-esekuzzjoni tal-fatt da parti tal-konvenut.

Kwindi, anki minħabba l-imsemmija regola proċedurali, ma jmissix ġiet mill-ewwel Qorti ritenuta irritwali — ċertament qatt fiċ-ċirkostanzi ma setgħat il-Qorti tastieni milli tieħu konjizzjoni tat-talba u molto meno tiddeċiedi l-ispejjeż relativi meta għamlet hekk — it-talba subordinata u kondizzjonata għan-nuqqas ta' l-esekuzzjoni tas-sentenza da parti tal-konvenut, fil-waqt li ġiet mantnuta t-talba prinċipali għall-kundanna tal-konvenut biex jagħmel ir-riparazzjonijiet; il-għaliex, akkolta dik it-talba prinċipali, wie-

hed mill-modi kif tista' tiġi eżegwita s-sentenza, fin-nuqqas ta' l-esekuzzjoni tagħha da parti tal-konvenut, hi appuntu l-awtorizzazzjoni konċessa lill-attur li jsegwiha hu billi jagħmel hu l-fatt li l-konvenut ikun ġie kundannat jagħmel, bi spejjeż ta' l-istess konvenut, u dan hu appuntu r-rimedju alternativ li l-attriċi talbet li jiġi applikat skond il-pratika forensi bażata fuq il-liġi.

Għall-motivi premessi:

Tilqa' l-appell u tirrevoka s-sentenza denunċjata bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-konvenut appellat u tordna li l-atti tal-kawża jiġu mibgħuta lill-ewwel Qorti sabiex titkompla.